

X 188928

A mi Alapvetésünk

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara
alkotmányjogi tudományos diákkörének tanulmányai
az Alaptörvény Alapvetéséhez

Szerkesztette:

Jakó Nóra

Sulyok Márton

Szakály Zsuzsa

Pólay Elemér Alapítvány
Szeged, 2014

188928 X

Shadymedusa: Fractal Vector Brushes

Készült
a Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kara
Alkotmányjogi Tanszékén.

Lectiones Iuridicae

Sorozatszerkesztő:
Balogh Elemér
egyetemi tanár

- © Ancsin János, 2013
- © Benkő Nóra, 2013
- © Csajbók Edit, 2013
- © Gulyás Nóra, 2013
- © Hasznos Viktória, 2013
- © Jakó Nóra, 2013
- © Kardos Cintia, 2013
- © Kocsis Réka, 2013
- © Kulima Márta, 2013
- © Lencse Georgina, 2013
- © Márki Dávid, 2013
- © Morisson Márk, 2013
- © Nagy Szabolcs, 2013
- © Óze Péter, 2013
- © Pojcsik Csaba, 2013
- © Pongó Tamás, 2013
- © Simon Emese, 2013
- © Sulyok Márton, 2013
- © Szakály Zsuzsa, 2013
- © Szalóky Béla, 2013
- © Szilágyi Soma, 2013
- © Tóth Mónika, 2013
- © Tribl Norbert, 2013
- © Végh Nándor, 2013
- © Zádori Tamás, 2013

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001062918

Felelős kiadó:

Hajdú József dékán, a Pólay Elemér Alapítvány kuratóriumának elnöke

Műszaki szerkesztés:

Sigillum 2000 Bt.

Készült a Generál Nyomda Kft.-ben

Felelős vezető:

Hunya Ágnes

ISSN 2062-5588

ISBN 978-615-5300-17-2

X 188928

TARTALOM

<i>Trócsányi László</i> Ajánlás	7
Módszertani előszó	9
<i>Benkő Nóra</i> A, mint ars nomenclaturae. Gondolatok hazánk nevééről	11
<i>Nagy Szabolcs</i> B, mint bázis. Alapvető alapvetések a magyar Alaptörvényben	17
<i>Ancsin János – Szilágyi Soma</i> C, mint cumulatio potestatum? Az állam hatalmának végessége	25
<i>Hasznos Viktória</i> D, mint diaszpóra. Magyarország felelőssége a határain túl élő magyarokért	29
<i>Gulyás Nóra</i> E, mint Európa? Az Európai Unió és az Alaptörvény	34
<i>Márki Dávid</i> F, mint főváros. Magyarország területi egységei	38
<i>Simon Emese</i> G, mint gondoskodó anyaország? Gondolatok az állampolgárságról	45
<i>Zádori Tamás</i> H, mint hivatalos nyelv avagy hogyan él nyelvében a nemzet?	53
<i>Csajbók Edit</i> I, mint identitás és nemzet. Magyarország nemzeti jelképei	59
<i>Kulima Márta</i> J, mint jókívánság ünnepnapokra?	66
<i>Szalóky Béla</i> K, mint konvergencia? Gondolatok a nemzeti fizetőeszköz alkotmányos védelméről .	73
<i>Kardos Cintia</i> L, mint lét a családban. A házasságra és a családra vonatkozó rendelkezések az Alaptörvényben	79

<i>Pojcsik Csaba</i>	
M, mint munka és monopólium? Az Alaptörvény a munkáról és a gazdasági versenyről.....	84
<i>Morisson Márk</i>	
N, mint nemzetgazdaság, vagyis gazdálkodj okosan!	89
<i>Pongó Tamás – Tóth Mónika</i>	
O, mint obligát (ön)felelősség? Egy mindenkiért, mindenki egyért, avagy ki kiért és miért felelős Magyarországon?	98
<i>Óze Péter – Végh Nándor</i>	
P, avagy párdüctől a patakpartig. Egy zöld ágra vergődött Alaptörvény	103
<i>Jakó Nóra</i>	
„Q”-tyából nem lesz szalonna?.....	109
<i>Tribl Norbert</i>	
R, mint ratio legis vagy régi história? Az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezési módszerei	113
<i>Kocsis Réka – Lencse Georgina</i>	
S hogyan tovább? „Aki nem alkalmaz új megoldásokat, új bajokra számíthat, mert az idő a legnagyobb újító”. Alkotmányok elfogadása és módosítása	118
<i>Szakály Zsuzsa</i>	
T, avagy törvények szelleméről a törvények szellemében.....	125
<i>Sulyok Márton</i>	
Az “U”-tolsó szó jogán. Utószó	132
Irodalom.....	136

R, MINT RATIO LEGIS VAGY RÉGI HISTÓRIA?
Az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezési módszerei

R) cikk

- (1) Az Alaptörvény Magyarország jogrendszerének alapja.
- (2) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.
- (3) Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni.

Magyarország Alaptörvényének elfogadásával a magyar alkotmányfejlődés horizontján új fejezet kezdődik, melyben az Alkotmánybíróságot, mint az alkotmányértelmezés letéteményesét meghatározó szerep illeti meg.

Az Alaptörvény R) cikkében két cél körvonalazódik: Az (1) és (2) bekezdések az Alaptörvény jogrendszerben elfoglalt helyét jelölik ki, míg a (3) bekezdésben az Alaptörvény önmaga értelmezéséről kíván rendelkezni.

Az (1) bekezdés az Alaptörvényt kiemeli minden egyéb jogszabály közül, s mint az egész jogrend alapját jelöli meg, lefektetve ezzel annak primátusát, ahogy azt az Alaptörvényt megelőző, egykori alkotmányunk tette.

A (2) bekezdés – az (1) bekezdésben deklarált funkciót betöltendő –, a törvény előtti egyenlőség követelményét, mint alkotmányos alapelvet jelenít meg, mikor kimondja, hogy az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.

Az R) cikk vonatkozásában vizsgálva az Alaptörvényt és az azt megelőző alkotmányt, az 1949. évi XX. törvényt, megállapíthatjuk, hogy (1) és (2) bekezdés pontos megfelelője az Alkotmány 77. szakaszának.¹

A (3) bekezdésben az Alaptörvény önmaga értelmezéséről ad iránymutatást, mikor kimondja, hogy rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és a történeti alkotmány vívmányaival összhangban kell értelmezni. E bekezdés az Alaptörvény egyik sokat vitatott rendelkezése, mely két elemre bontható: a Nemzeti hitvallás, illetve a történeti alkotmány vívmányainak kérdéskörére.

Az 1949. évi XX. törvény és az Alaptörvény közötti lényeges különbségként fogható fel az Alaptörvény ünnepélyes bevezetéseként megjelenő preambuluma, a Nemzeti hitvallás.²

E preambuluma az ünnepélyes formában megjelenő bevezetésen túl tekinthető értékek katalógusának is, mely az Alaptörvényt átható szellemiséget, s Magyarország védendő nemzeti értékeit hivatott összefoglalni, egyszersmind hivatkozható formában megjele-

1 (1) Az Alkotmány a Magyar Köztársaság alaptörvénye.

(2) Az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok mindenkire egyaránt kötelezőek.

2 Az Alaptörvény elfogadásakor és utána is, a Nemzeti hitvallás pusztája is vitákat indított, melyek elsősorban a benne foglalt tartalomra irányultak, ugyanakkor felmerült létezésének szükségessége is, mint vizsgálandó kérdéskör. Vitathatatlanul azonban a viták keresztüztüzenek középpontjában a Nemzeti hitvallás azon passzusa állt és áll, melyben a kereszténység nemzetmegtartó szerepét deklarálja. Erről bővebben: CSINK – FRÖHLICH 2012, 111.

níteni. Az Alaptörvény megalkotása, majd később annak vizsgálata, s az értelmezések során az egyik legfontosabb kérdésként fogalmazódott meg, hogy a Nemzeti hitvallásban megjelenő tartalom, s az ott rögzített rendelkezések bírnak-e kötelező erővel, s így az Alkotmánybíróság, határozatainak meghozatalakor figyelembe veheti-e, illetőleg figyelembe kell-e vennie.

E kérdést hivatott rendezni az *R*) cikk (3) bekezdésének azon passzusa, mely kimondja a Nemzeti hitvallással összhangban történő értelmezést. Többek között e fordulat gyakorlatban való megjelenését és alkalmazhatóságát láthatjuk manifesztálódni a 33/2012. (VII.17.) Alkotmánybírósági határozatban, mikor az Alkotmánybíróság az *R*) cikk (3) bekezdése által nyitott távlatokkal élve, az 1869:IV. és az 1871:IX. tc.-k alapján a bírói függetlenséget a történeti alkotmány vívmányai közé emeli, s a döntést többek között az Alaptörvény e passzusára alapozza.

Az *R*) cikk (3) bekezdésével kapcsolatos első és legfontosabb kérdés, hogy mi tekintendő pontosan a történeti alkotmány vívmányainak? (Ahogyan e kérdést az Alkotmánybíróság is feltette a már hivatkozott határozatában.)

A kérdésre pontos, kimerítő válasz nem adható, hiszen Magyarország tekintetében a történeti alkotmány, mint olyan nem fektethető le egyetlen kódexben, melyre rámutatva kijelenthetnénk: Magyarország történeti alkotmányának, és a történeti alkotmány vívmányainak gyűjteménye.³ Ebből kifolyólag például a Velencei Bizottság az Alaptörvényről alkotott jellemzésében a történeti alkotmányra vonatkozó utalást „*teljesen tisztázatlan*” elemként írja le, s a következőképp fogalmaz: „*A történeti alkotmány fogalma, melyet a Preambulum és a specifikusan az alkotmány értelmezésével foglalkozó R cikk is tartalmaz, bizonyos fokú határozatlanságot hoz az alkotmányos értelmezésbe. Nem rendelkezünk ugyanis világos meghatározással arra nézve, melyek a történelmi alkotmány vívmányai, amelyekre az R cikk utal.*”⁴

Ugyanakkor rögzítenünk szükséges azt a tény is, hogy Magyarország 1949-től kezdődően kartális, írott alkotmánnyal rendelkezik, mely tény a történeti és kartális alkotmányok fogalmából fakadóan legalább is megkérdőjelezhetővé teszi, hogy a történeti alkotmányt normatív erővel ruházzuk fel.

Ezek alapján, az Alaptörvény tükrében Magyarország történeti alkotmányára a következő definíciót adhatjuk: „*A hatályos Alaptörvény értekeiből kibontakozó, a magyar jogtörténeti hagyományokban élő olyan értékek, vagy vívmányok, amelyek segítik az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmezését, azt magyarázzák, pontosítják, vagy szükség esetén tartalommal töltik ki.*”⁵ A kérdéshez hozzá tartozik, hogy az Alaptörvény nem pusztán a történeti alkotmányt nevesíti. Önmagát a történeti alkotmány vívmányaival összhangban kívánja értelmezni. A vívmány szó jelentése: küzdelemmel, hosszú fáradozással elért eredmény.⁶

3 A jogirodalom soraiban található bizonyos gyűjteményeket, melyek megkísérlik a történeti alkotmány tételeinek összegyűjtését, azonban e munkák a történeti alkotmányok jellegéből fakadóan, csak az adott időpontban létező, írott források összegyűjtését jelenthetik a teljesség igénye nélkül, semmiképp sem a történeti alkotmányt magát. Ilyen gyűjtemény például: ZÉTÉNYI 2009.

4 A Velencei Bizottság, Magyarország Alaptörvényéről alkotott véleménye, 2011, (CDL-AD(2011)016. (saját fordításban)

5 Harangozó Attila Alkotmányjog szemináriumi előadása, 2012. okt. 1-én.

6 PUSZTAI 2009, 1513.

E ponton érdemes némi nemzetközi kitekintést tenni a történeti jogintézmények alkalmazása és a vívmányok használata terén. Utóbbi esetében említve az Európai Unió közösségi jogát, az *acquis communautaire*-t, mely a teljes hatályos joganyagot és a közösségi vívmányokat jelenti, mely vívmányokat minden csatlakozni kívánó, leendő tagállamnak el kell ismernie.⁷

Az R) cikk (3) bekezdés és a történeti alkotmány vizsgálata során megjegyzendő, hogy az a fajta alkotmányértelmezés, mely jogtörténeti elemeket emel az élő jog sorába, fellelhető a korábbi magyar joggyakorlatban is,⁸ a francia, illetve több latin-amerikai állam alkotmányértelmezésében pedig alkotmányos tömbként,⁹ élő jogintézményként létezik. Az igény tehát, hogy amennyiben arra szükség adódik, az alkotmányos rendszer alapjaihoz, egy-egy jogintézmény kapcsán annak gyökereihez nyúljanak vissza, melyből az kifejlődött, létező és bevett gyakorlat.

Az R) cikk (3) bekezdése és a történeti alkotmány vívmányainak gyakorlati megjelenítésére, s annak eldöntésére, hogy mi is tekinthető a történeti alkotmány vívmányának, az Alkotmánybíróság hivatott. Ahogy az már rögzítésre került, e fordulat tartalmi tényezői a jelenlegi s a jövőbeni határozatokban körvonalazódnak majd.

Az Alkotmánybíróság saját szerepét e kérdés vonatkozásában a következőképp határozta meg: „Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben az új helyzetben rendkívüli, mondhatni történelmi: a konkrét ügyek vizsgálatakor kötelezően be kell emelnie kritikai horizontjába a jogi intézménytörténet releváns forrásait.”¹⁰

Az idézett alkotmánybírói határozatban az Alkotmánybíróság a bírói függetlenség kapcsán visszautal az 1869. évi IV. és az 1871. évi IX. törvényekre, majd kimondja, hogy a bírói függetlenség elve minden kétséget kizáróan vívmány, majd az Alaptörvény tételes szabályozásának megállapítása mellett a történeti alkotmány vívmányainak sorába emeli.

Az R) cikk (3) bekezdése kapcsán szót kell emelni egy más fajta állásponttól, mely szerint az Alaptörvény e fordulata inkább csak szimbolikus jelentőséggel bír, s mely szerint: „a ma használható vívmányok 1990 óta alakultak ki, az akkori új alkotmány inkorporálta 1848 és 1946 vívmányait, az Alkotmánybíróság pedig azóta folyamatosan történeti alkotmányt ír.”¹¹

Összességében elmondható tehát, hogy az Alaptörvény történeti alkotmány vívmányaira vonatkozó fordulatának gyakorlatba ültetésekor nem valamely évszázadokkal ezelőtt született, archaikus szabályozás visszaállításáról kell értekezni, hiszen eleve elképzelhetetlen és komolytalan is volna példának okáért a pallosjog intézményének jogrendbe iktatása azon az alapon, hogy azt az Alaptörvény R) cikkének (3) bekezdése legitimálja és indokolja. (Noha a nevezett jogintézmény, mint független bírói hatalom évszázadokon keresztül létezett a magyar jogban, vármegyék jogosultságaként, illetve földesurak kiváltságaként, így minden kétséget kizáróan történeti alkotmányunk részét képezi.)

Az R) cikk (3) bekezdés jelentősége és lehetséges gyakorlati szerepe elsősorban tehát nem a múltban keletkezett, a történeti alkotmány részét képező, ugyanakkor mára már hatályon kívül helyezett jogintézmények újralesztése.

7 Bővebben lásd: HORVÁTH 2001, 260.

8 BALOGH 2006, 40.

9 Az alkotmányos tömb a francia Államtanács joggyakorlatában jelenik meg a legtisztább formában az 1789-es Deklarációra történő hivatkozások esetében. Lásd: TRÓCSÁNYI 1989, 116–117.

10 33/2012. (VII. 17.) Alkotmánybírói határozat

11 Súlyom László a Történelemtanárok (21.) Országos Konferenciáján elhangzott előadása

Álláspontom az, hogy jelentősége a magyar alkotmányosság múltjában keletkezett értékek, vívmányok felhasználásában rejlik, a magyar alkotmányos rendszer tökéletesebb formálásának érdekében. Célja olyan eszmények megtalálása és felhasználása, melyek a haladás, a fejlődés útján nem gátolják alkotmányfejlődésünket, mégis képesek arra, hogy a stabilitás medrében tartsák azt. A 21. században, a változások és fejlődés korában, mikor a politikai és alkotmányos rendszereknek igazodniuk kell a posztindusztriális társadalom és az államközi szövetségek elvárásaihoz, szükséges hogy egy adott állam ne feledje gyökereit, megőrizze értékeit, így e környezetben az elvárások teljesítése mellett is fennmaradhasson, és a fejlődés jegyében saját útját járassa. Balogh Elemér ezzel kapcsolatban a következőképpen fogalmaz: „*Ha egy kultúra gyökerét veszi, különösen pedig, ha tudatosan meg is tagadja saját múltját, előbb-utóbb feloldódik környezetében és sodródó pályára áll.*”¹²

Interjú

Az Alaptörvény R) cikkének kapcsán egy szegedi egyetemi hallgatót, Csire Fruzsínát kérdeztem az Alaptörvényről:

• *2012. január 1-vel hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye. Mennyire követted nyomon az eseményeket, illetve mennyire ismerted meg az Alaptörvényt?*

A szabadidőmben különösebben nem foglalkoztam vele, leginkább médiából, de főleg az ismerőseimtől hallottam róla. Később már persze az órákon is volt szó róla. Személy szerint nem nagyon értettem, hogy miért van szükség új alkotmányra, habár ahogy mondtam különösebben nem tanulmányoztam, de amennyit megismertem belőle, vegyes érzésekkel viseltetek iránta. Van, amikkel egyetértek, és van, amikkel nem.

• *Mely részeit ismerted meg az Alaptörvénynek?*

Hát, meleg ismerőseimtől tudom, hogy nem teszi lehetővé számukra a házassodást, és hogy konzervatív e téren. Én mondjuk személy szerint, nem pont a melegek kapcsán, de jó dolognak tartom, hogy nagy hangsúlyt fektetnek a családok védelmére. Illetve ugye a médiából lehetett hallani az elfogadását, hogy egy párti alkotmány, meg hogy csorbították az alkotmánybíróság hatásköreit. Ezekkel mondjuk nem értek egyet, szerintem egy alkotmányt minden pártnak el kellene fogadnia.

• *Mondtad, hogy az órákon is volt szó róla. Ezt hogy kell elképzelni? Mennyire mélyedtetek el benne?*

Több órán is volt szó róla, meg emlékszem, hogy sokszor volt szó róla, de túl nagy hangsúlyt nem fektettek rá, sem tanárok, sem mi.

• *Az Alaptörvény R) cikkének első két bekezdése kimondja, hogy Magyarország jogrendjének alapja az Alaptörvény, illetve hogy az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Mi erről a véleményed?*

¹² BALOGH 2006, 39.

Szerintem az emberek jelentős része nem nagyon tudja, hogy miben különbözik a régi alkotmány és az új, persze azok, akiknek közvetlenül érinti a munkáját vagy érdeklőket az az igen, de a legtöbben csak annyit tudnak, amit a médiából meg lehetett ismerni. Például ez az első bekezdés, hogy Magyarország jogrendjének alapja az Alaptörvény. Az előző alkotmánnyal is így volt nem?

Az hogy a jogszabályok mindenkire kötelezőek. Én a gyakorlatokon, ahogy kapcsolatba kerültem főleg szegényebb családokkal, lehet, hogy a kötelezettségeik nekik is ugyanazok, de a jogaikat már nem tudják ugyanúgy érvényesíteni, mint a gazdagabb családból származók. Persze, elméletben tudom, hogy így van, és hogy így is kellene lennie, de szerintem ez a valóságban nincs így. Egy szegény ember eleve hátránnyal indul ebből a szempontból, mint az, akinek nincsenek megélhetési problémái. Sokszor az is probléma, hogy nem tudják, hogy mit tehetnének, vagy hová fordulhatnának.

• *Az R) cikk (3) bekezdése kimondja, hogy az Alaptörvényt a Nemzeti hitvallással és a történeti alkotmány vívmányaival összhangban kell értelmezni. Mi a véleményed erről? Szükség van a Nemzeti Hitvallásra?*

Szerintem alapvetően jó dolog, és szerintem szükség is van ilyen nemzeti lelkülettel áthatott eszmékre Magyarországon, viszont azt hallottam, hogy sokan támadták, mert csorbítja a vallásszabadságot.

• *Azon túl, hogy előre szóltam, hogy melyik cikkről fogunk beszélgetni, mit hallottál, vagy tudtál a történeti alkotmányról, és a történeti alkotmány vívmányairól előtte?*

Szokták emlegetni ugye az ezer éves alkotmányt, de ezen túl nem nagyon foglalkoztam vele.